

DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 6. årgang, ISSN: 2446-0079

Hvem er det, der skriver?

Forfattere i Den smalle bog

Læs Den smalle bog fast

Kontakt og kolofon

Tilværelsens egentlige og substantielle drama

Lars Thur: Meningen Med Livet - og andre vidtløftigheder illustreret af Maj Olika Det poetiske bureaus forlag 70 sider, 150 kr. Af Jakob Brønnum

Find rundt i Den smalle bog

Den smalle bog er et tidsskrift for boganmeldelser og bringer desuden andre litterære læsninger, klummer, skønlitterære og essayistiske originaltekster

Midt på siden står det seneste indlæg. Øverst i højrespalten og overst i venstrespalten står de foregående indlæg. Længere nede i højrespalten kan man læse tidsskriftet kronologisk og man kan klikke sig ind på tidsskriftets forskellige stofgrupper. Længere ned i venstrespalten er nogle af de mest læste, tidligere indlæg fremhævet. Længere nede er forskellige relevante links. Øverst på siden kan man se, hvem der skriver på Den smalle bog og hvem de skriver om.

Links til digitale tidsskrifter mm.

- The Lit Hub - The Best Of The Literary Internet
- The Public Domain Review

Steinbeck-tema i Den smalle bog

- Læs Egil Hvid-Olsens introduktioner til ni af hovedværkerne

onsdag den 30. december 2020

Dostojevskij nyoversat

Fjodor Dostojevskij: "Stakkels mennesker", Gyldendal 2019, 121 sider, 249,95 kr. (e-bog: 85 kr.)

&

Fjodor Dostojevskij: "Det døde hus", Forlaget Sisufos 2016. 473 sider, 329 kr.

Af Egil Hvid-Olsen.

Fjodor Dostojevskijs litterære produktion var imponerende, og flere af hans store romaner står stadig som absolutte klassikere i verdenslitteraturen. Af den grund udkommer der løbende nyoversættelser af hans bøger. Her på tærsklen til 2021, der er 200-året for Dostojevskijs fødsel, bringes to anmeldelser af nyoversatte Dostojevskij-værker: Hans debutroman og en autofiktiv beskrivelse af hans tugthusophold i Sibirien.

To staklers korrespondance

Dostojevskij var 24 år, da han debuterede. Debutromanen er med tiden oversat to gange til dansk med titlerne "Fattige folk" (1884) og "Arme mennesker" (1941), og nu foreligger den så i en tredje dansk oversættelse: "Stakkels mennesker" fra 2019. Oversætter Tine Roesen, der er lektor i russisk litteratur, redegør i et kortfattet, men meget informativt efterord blandt andet om sit valg af titeloversættelsen "Stakkels mennesker".

Jeg skriver, altså er jeg

Selvom brevromanen "Stakkels mennesker" slet ikke opnår samme kompleksitet som Dostojevskijs senere store værker, er der tale om en velkomponeret og stilmæssigt imponerende roman, og allerede her oplever man miljø- og personbeskrivelser, der i endnu højere grad udfoldes i det senere forfatterskab. Jeg savnede Dostojevskijs fabelagtige dialoger, men som Roesen gør opmærksom på i sit efterord, er hele romanen én lang dialog mellem de to brevskrivere. Det har hun ret i, men tempoet bliver ikke desto mindre mere roligt. Det gør dog ikke "Stakkels mennesker" trægt at læse. Hvad de to skribenter betror hinanden og læseren er ofte særdeles dramatisk – uden at kamme over.

Mens mange forfattere lader alle karakterer udtrykke sig på samme måde, nemlig som forfatteren selv, formår Dostojevskij at lade særligt den ene af brevskriverne, Devusjkin, udvikle sit sprog. Han har nemlig et ønske om at udvikle en litterær stil. Ganske vist er han ansat i det russiske embedsmændssystem som kopist, og selvom han er stolt af kvaliteten af sit arbejde, ønsker han også at skrive tekster med en personlig stil. Han ønsker at blive mere end en fattig titulærråd. Devusjkin udtrykker en "jeg skriver, altså er jeg"-tankegang, som afslører hans kamp mod anonymitet; en kamp, der er drevet af et behov hos ham for at blive set - om ikke andet, så blot som et menneske - i det store system, hvor den enkelte fungerer som en erstattelig del i det store maskineri. Devusjkins forhold til samtidslitteraturen er dog præget af blandede følelser, og han lader sig forføre af triviallitterære tekster, der lægges frem for romanens læser til dennes fornuft. Alligevel bliver han i stand til at kunne skrive en stemningsfuld passage som denne:

"Aftenen var så mørk og fugtig. Det begynder allerede at blive mørkt ved sekstiden – der er vi altså nu! Det regnede ikke, men det var så håbløst, at det næsten var som regn. Lange, brede striber af skyer gik hen over himlen. [...] På broerne sad koner med deres våde peberkager og halvårde æbler, og de var alle sammen selv snavede og våde. Det er trist at spadseres langs Fontanka! Under fødderne har man våd granit, ved siden af sig høje, sorte, tilsedede huse; tage fornedet og tage foroven. Sådant en sørgelig, mørk aften var det i dag." (s. 84-85).

Platonisk kærlighed pr. brev

Dog fylder det litterære tema ikke størstedelen af bogen. Det ligger snarere som en understrøm, der ind imellem danner små hvirvler oppe i tekstens overflade, når Devusjkin redegør for litterære debatter, eller når den anden brevskriver, den unge Varvara Dobrosjolova, kommenterer hans skrivestil eller giver sin mening til kende om bøger.

Varvara er endt i fattigdom som følge af en familietragedie, og fordi Devusjkin er fjernet beslægtet med hende, gør han, hvad han kan for at hjælpe hende - eller også benytter han det fjerne slægtskab som en undskyldning for at hjælpe hende. Den i forhold til hende noget ældre herre er forelsket, men forelskelsen antager platoniske former, da Devusjkin næppe tør gøre sig nogen forhåbning om, at Varvara vil anse ham for at være et passende parti. Inderst inde ved han også godt, at et ægteskab vil være odelæggende for dem begge, fordi han ikke vil kunne brødføde dem, og slet ikke eventuelle børn. Desuden spiller æren en stor rolle, for æren er den eneste værdi, den fattige ejer. Hvis Devusjkin får sin daglige gang hos Varvaja, vil folk begynde at sladre, og så vil han pludselig også have mistet sin ære. Derfor foregår størstedelen af deres kommunikation pr. brev, også selvom de bor lige over for hinanden.

Devusjkin påtager sig rollen som Varvaras modne protégé, selvom han ikke har de økonomiske midler til det. Alligevel er det pengene værd, fordi han derved vinder en fortrolig. De to stakkels mennesker støtter hinanden. Måske gør de det ikke altid lige godt, men alene det, at de gør forsøget, giver dem grund til at kæmpe videre trods deres trostesløse situation.

Samfundskritik

En due er død og mit digt sendte én til vejrs

Få en mail, når Den smalle bog udkommer

Email address...

Slå op i Den smalle bog

DE SMALLE BØGER - Klik og se mere

► 2021 (4)

▼ 2020 (57)

▼ december (5)

Dostojevskij nyoversat

Tiårig globetrotter i krigens skygge

To bøger om islamistisk terrorisme

Tilværelsens egentlige og substantielle drama

Hjemkomst

- november (7)
- oktober (6)
- september (6)
- august (6)
- juli (6)
- juni (5)
- maj (3)
- april (2)
- marts (3)
- februar (3)
- januar (4)

- 2019 (49)
- 2018 (43)
- 2017 (36)
- 2016 (34)

Den smalle bogs stofgrupper. "Lyrik", "Prosa" og "Essay" er originaltekster

- antologi (1)
- boganmeldelse (78)
- dagbøger (1)
- digtsamling (27)
- En litterær refleksion (5)
- essay (4)
- eventyr (3)
- fabler (2)
- faglitteratur (11)
- klassikerlæsning (14)
- kortroman (4)
- kunstbog (10)
- lyrik (3)
- noveller (6)
- prosa (7)
- prosadigt (2)
- roman (17)

Sidevisninger i alt

126,850

"Stakkels mennesker" er fuld af samfundskritik. "Et fattigt menneske er mindre værd end en dørmåtte" (s. 66), konstaterer Devusjkin. Og når det kommer til næstekærlighed, er han sig bevidst, at den ofte skyldes noget helt andet end omsorg. Der er derimod tale om betaling for et freakshow: "Lige her forleden dag fortalte Jemeljan mig, at da nogen engang lavede en indsamling til gavn for ham, så foretog de for hvert eneste tikopekstykke, de gav ham, nærmest en slags inspektion. De mente selv, at de forærede ham deres tikopekstykker, men sådan var det ikke: De betalte for at få et fattigt menneske at se." (s. 66).

Det var den sociale indignation, der drev Dostojevskij til at skrive, både før og efter hans tid i fangelejr. Han var inspireret og vel også provokeret af de bibelske tekster, hvilket blandt andet ses i den jesuslignende fyrst Mysjkin i "Idioten". Devusjkin har en rem af samme hud, fordi han ganske tankeløst giver Vavara af det, han selv skal bruge. Gennem Devusjkin vover Dostojevskij at anklage den på det tidspunkt gældende kristendomsforståelse, der blev brugt til at understøtte og retfærdiggøre samfundets iboende sociale uretfærdighed: "Hvorfor er det sådan, at et godt menneske skal lide nød og afsavn, mens en anden får lykken forærende? Jeg ved det, jeg ved det, min pige, det er ikke godt at tænke sådan, det er fritænkeri; men oprigtigt talt, i sandhedens navn, hvorfor får den ene lykken i vuggegave, mens den anden møder verden på et børnehjem?" (S. 86).

Med "Stakkels mennesker" stillede Dostojevskij spørgsmålstegn ved, om fritænkeri nødvendigvis går imod Guds vilje, og om samfundsstrukturen var mere menneske- end gudsskab. Med større eller mindre fokus blev dette tema taget op gennem hans øvrige forfatterskab.

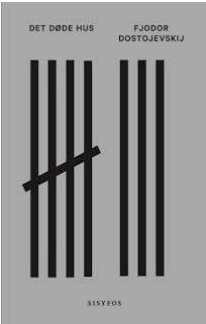
Blandt tugthusfanger i 1800-tallets Rusland

Fjodor Dostojevskij stammede fra en adelig familie, men det hjalp ham ikke, da han og 20 andre i 1849 blev arresteret for deltagelse i en studiekreds, der flirtede med revolutionære ideer. Dostojevskij var 28 år gammel, uddannet på Ingeniorakademiet i Skt. Petersborg og havde udgivet sine første tre bøger. Godt et halvt år efter arrestationen blev han og de øvrige anklagede ført ud af fængslet. De fik at vide, at de var dømt til døden. De første tre af fangerne fik hætter over hovedet og blev ført over til henrettelsesplæne, hvorfra de kunne høre soldaterne klagøre gevæerne. I sidste øjeblik blev eksekveringen afblæst og fangerne fik oplyst deres ændrede domme. De var blevet udsat for et usmageligt skuespil, for den rigtige straf var allerede blevet besluttet en måned forinden. Dostojevskij blev idømt fire års fængsel i et tugthus i Sibirien, hvilket medførte tab af hans borgerlige rettigheder. Siden fulgte næsten fem år som tvungen menig soldat. Først derefter kunne Dostojevskij vende tilbage til sit tidligere liv. Tre år senere, i 1862, udkom hans bog om livet i tugthuset.

Ovenstående er grundigere beskrevet i Lars P. Poulsen-Hansens fine forord i Forlaget Sisyfos' nyoversatte udgave af Dostojevskijs bog. Udgaven er grundigt indbundet i gråt lærredsbind med et simpelt motiv på forsiden: Syv lodrette streger, men med en skråstreg over de første fire. Dette leder dels tankerne hen mod tremmer og indespærring, dels mod de streger, som indsatte i gamle dage kunne kradse ind i cellevæggene for at holde styr på, hvor mange dage de havde siddet der. Selvom Dostojevskij ikke var fængslet i en celle, er det et fint og enkelt motiv til en bog som "Det døde hus", for den handler i høj grad om ufrihed og indespærring. Det grå og trostesløse spejles i handlingen såvel som i Trine Søndergaards oversættelse, der i et nøgternt sprog præsenterer læserne for en mængde indsatte og vogtere.

Påført og lindret smerte

"Det døde hus" giver sig ud for at være en roman, idet Dostojevskij beretter om en tidligere tugthusfange, der har efterladt sig en beskrivelse af tugthuslivet. Denne fange har visse ligheder med Dostojevskij selv, og undervejs i teksten dukker der ikke så få beskrivelser frem, der ville have været udformet anderledes, hvis Dostojevskij havde haft et ønske om at skrive en traditionel roman. Bogen lægger sig snarere op af autofiktionen. Det er ikke så lidt modigt af Dostojevskij at beskrive sin tugthusid så erfaringsnært. Der ligger en markant samfundskritik i beskrivelserne, og det kunne sikkert let have skabt problemer for ham igen. Det gik dog stik modsat. Bogen medførte krav om reformer indenfor retsvæsenet. Det er da også voldsomme forhold, Dostojevskij beskriver. Ikke-adelige civile straffefanger blev ved dømfældelse brændemærket i ansigtet, så de resten af livet ikke kunne løbe fra, at de havde begået noget kriminelt. Alle tugthusfanger blev desuden barberet på halvdelen af hovedet, så enhver kunne se, at de var flygtet, hvis de da gjorde forsøget. Dertil kom, at fangerne konstant var i lænker, så kæder mellem ben og hænder førtes klirrende under tøjet. Selve strafarbejdet beskriver Dostojevskij som overkommeligt, men tugthusmaden og livet i barakkerne var ofte uhumsk. Dog stod det ikke mål med forholdene på hospitalet. Ikke desto mindre løj mange fanger sig syge for at blive indlagt på hospitalet en tid, så den daglige trommerum kunne ændre sig lidt. En anden grund var den, at lægerne faktisk behandlede tugthusfangerne som mennesker: "En læge bebrejder aldrig en fange hans forbrydelse hvor forfærdelig den end er, og undskylder ham alt til gengæld for den udstæede straf og for hans ulykke i det hele taget. Det er ikke tilfældigt at alle mennesker i hele Rusland kalder en forbrydelse for en ulykke og forbrydere for uheldkelige. Dette er en dybt betydningsfuld betegnelse. Den er særlig vigtig fordi den bruges ubevidst og instinktivt." (s. 93). En sådan erkendelse kunne trænge til at blive støvet af – også i vore dages Danmark, hvor der ofte råbes på strengere straffe, mens resocialiseringen nedprioriteres. Dostojevskij uddyber temaet om den enkeltes værdighed senere i bogen, hvor han skriver: "Ethvert menneske, ligegyldigt hvem han er, og ligegyldigt hvor fornedret han er, kræver, om det så er instinktivt eller ubevidst, at der bliver udvist respekt for hans menneskelige værdighed. En fange ved godt selv at han er fange og forstødt, og han kender sin plads i forhold til kommandanten; men ingen brændemærker eller lænker kan få ham til at glemme at han er et menneske. Og fordi han faktisk er et menneske, skal man selvfølgelig behandle ham menneskeligt. For Gud skal vide at menneskelig behandling kan menneskeliggøre selv dem på hvem Guds aftryk for længst er blegnet." (s. 183). Skønt tugthusfangerne indbyrdes kan skændes og slås, er de dog også klar over den dybe sandhed, der ligger i ovenstående citat. Det kommer for en dag i beskrivelsen af den behandling, fangerne udfører, når en ny fange, som indledning til sin tugthustilværelse, har løbet spidsrod mellem soldater, der har slået ham med kæppe, eller – endnu værre - er blevet pisket: "Man hjalp tavst staklen og sørgede for ham, især hvis han ikke kunne klare sig uden hjælp. Feltskæerne vidste godt selv at de overlod den straffede i erfarne og dygtige hænder. Hjælpen gik som regel ud på at et lagen eller en skjorte der var gennemvædet med koldt vand blev lagt over den martrede ryg og skiftet ofte når det var nødvendigt, især hvis den straffede ikke længere var i stand til at se efter sig selv, og desuden blev de

splinter der tit sad tilbage i sårene fra de kæppe der var blevet knækket på ryggen, pillet ud med stor behændighed. Denne sidste operation var som regel meget ubehagelig for patienten. Men i det hele taget var jeg altid overrasket over hvor usædvanlig standhaftigt de straffede udholdt smerte.” (s. 274f.). Heldigvis er der nogle til at lindre smerterne, men der må jo også være nogle til at påføre dem. Om de mennesker, der er i stand til at udsætte andre for tortur, skriver Dostojevskij: ”Den som én gang har følt magten og det ubegrænsede herredømme over krop, blod og ånd hos et andet menneske der er ligesom en selv og skabt som en selv, en bror ifølge Kristi lov; den som har haft magt og uhindret mulighed for at påføre et andet væsen som er skabt i Guds billede, den værste ydmygelse, dette menneske er på en eller anden måde ikke længere herre over sine egne følelser.” (s. 310). Dette skrev Dostojevskij i begyndelsen af 1860’erne. Beklageligvis kan man ikke kun få hans udsagn bekræftet i kilder fra før den tid. De findes også i rigt mål senere hen og suppleres stadig løbende.

I teatret og badstue med 200 tugthusfanger

For Dostojevskijs alter ego, Aleksandr Petrovitj, er det hårdt at konstatere, at han har sværere ved at falde til i fangelejren, fordi han er adelig. Ganske vist giver det også visse fordele, fordi nogle af de andre fanger insisterer på at agere tjener for ham. Giver han dem en smule løn for det, er de glade, men giver han dem intet, gør det dem hverken vrede eller skuffede. De tjener ham mest af alt, fordi det hører sig til i det lagdelte samfund, de er vant til at leve i. Men nogen oprigtig fortrolighed med dybe venskaber til følge skal han ikke forvente fra dem. Således bliver ”Det døde hus” også en beskrivelse af samfundsforholdene i 1800-tallets Rusland. Dette gør særligt Petrovitjs/Dostojevskijs første år i tugthuset så ensomt, at den bedste ven, han får, er lejrens forhadte køter. Vejen frem er en nogtern erkendelse af forholdene: ”At forlige sig med dette liv var umuligt, men det var på tide at erkende at det var en uomgængelig kendsgerning.” (s. 157). Det er først, da fangen er nået til denne erkendelse, at han kan observere de andre fangers positive karaktertræk, der dukker op blandt alt det negative og skræmmende. Derfor indeholder ”Det døde hus” også særdeles morsomme scener. For eksempel opfører nogle af tugthusfangerne tre små teaterstykker i rap, så den dannede Petrovitj, der agerer anmelder for læseren, begejstret skriver side op og side ned om de enkeltes talenter, der langt overgår dem, de professionelle skuespillere i Skt. Petersborg udfolder for aristokratiet. Lige så morsom, men også temmelig ulækker, er beskrivelsen af, hvordan det går for sig, når alle 200 fanger fra tugthuset skal i badstue. Bagefter overvejer man, om de er kommet renere eller endnu mere beskidte ud derfra.

Inspiration til senere værker

Dostojevskijs bøger hælder til det tunge og mørke. ”Det døde hus” er ingen undtagelse. Men den er anderledes end hans romaner, fordi den har autofiktionsens karakter og derfor ofte er direkte dokumentarisk. Enkelte af de personer, han beskriver i ”Det døde hus”, har siden stået model for nogle af hans romankarakterer. Andre fanger har han sikkert lånt træk fra til sit øvrige persongalleri. Selvom han garanteret helst havde været fri for årene i tugthuset, forsynede de ham med indsigter og historier, han senere kunne gøre brug af i sit forfatterskab. Årene i ufrihed havde givet ham en skarp forståelse for forskellige typers personligheder. Dette benyttede han til at lade personerne udfolde sig på papiret. Uden tugthusopholdet havde Dostojevskij nok stadig været en stor forfatter, men sikkert ikke så stor, som han endte med at blive. Hans erfaringer var dyrekøbte og for manges vedkommende ikke bundet til hans samtid. Derfor bør han også læses i dag.

Indsendt af Egil Hvid-Olsen

Etiketter: boganmeldelse, klassikerlæsning, roman

Ingen kommentarer:

Tilføj en kommentar

Angiv din kommentar...

Kommenter som: connya (Google)

Udgiv

Forhåndsvis

Nyere indlæg

Startside

Ældre indlæg

Abonner på: Kommentarer til indlægget (Atom)

Rejse tema. Leveret af Blogger.